

Katarzyna Marszałek

Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy

ORCID: 0000-0003-3969-8453

DOI: 10.35464/1642-672X.PS.2022.4.12

Elementy obrazu wychowania w działalności Zespołu i Wydziału Badań i Analiz Głównej Kwatery ZHP w latach 1987–2014

Elements of the image of education in the activities of the Research and Analysis Team and Department of the Main Headquarters of the Polish Scouting Association 1987–2014

ABSTRACT: In the research report – included in three articles, I present the activities of selected research teams of the Polish Scouting and Guiding Association in the years 1957–2021. In this part of the report, I describe the activities of the Research and Analysis Team and Department of the Headquarters in 1987–2014. The presented reporting, historical research aims to describe and compare specific features and results of the work of the Teams. To show what elements of the education image they focused on in their activities. I used the following categories of analysis: the genesis of the team, colleagues, undertaken projects, publications. The collected data allow us to conclude that the teams undertook research on all elements of the scout education image, but with varying intensity. Most of the projects of all teams concerned the educational program and proces.

KEYWORDS: pedagogy of youth organizations, Polish Scouting Association, Research Teams, 1987–2014

STRESZCZENIE: W raporcie z badań – ujętym w trzech artykułach, prezentuję działalność wybranych zespołów badawczych ZHP w latach 1957–2021. W tej części raportu (II), charakteryzuję działalność Zespołu

i Wydziału Badań i Analiz Głównej Kwatery, w latach 1987–2014. Prezentowane badania sprawozdawcze, historyczne¹ mają na celu opisanie i porównanie określonych cech oraz wyników prac Zespołów. Aby ukazać, na jakich elementach obrazu wychowania² koncentrowały się w swej działalności. Zastosowałam następujące kategorie analizy: geneza powstania zespołu, współpracownicy, podejmowane projekty, publikacje. Zgromadzone dane pozwalają stwierdzić, że zespoły podejmowały badania wszystkich elementów obrazu wychowania harcerskiego, jednak z różnorodnym nasileniem. Najwięcej projektów wszystkich zespołów dotyczyło programu i procesu wychowania.

SŁOWA KLUCZOWE: pedagogika organizacji młodzieżowych, Związek Harcerstwa Polskiego, Zespoły Badawcze, 1987–2014.

Zespół Badań i Analiz Głównej Kwatery ZHP, 1987–199?

Geneza

Zespół rozpoczął działalność w okresie przełomów w społeczeństwie polskim i ruchu harcerskim, w którym instruktorzy ZHP również toczyli dyskusje, podejmowali działania na rzecz zmian w stowarzyszeniu. Funkcjonowały wówczas m.in. Ruch Harcerstwa Rzeczypospolitej, Porozumienie Niezależnych Środowisk i Organizacji Harcerskich, Porozumienie Kręgów Instruktorów Harcerskich im. Andrzeja Małkowskiego, Krajowy Komitet Odrodzenia ZHP (Marszałek, 2016; Marszałek 2017). Zmiany polityczne, społeczne, przygotowania do Zjazdu ZHP, jak również potrzeba operowania danymi w czasie rozmów i negocjacji z różnymi interesariuszami zewnętrznymi były jednymi z przyczyn powołania Zespołu. Członkini ZBiA Wanda Czarnota, tak wspomina, początek prac Zespołu: „powołany został w 1987 roku, celem przeprowadzenia badań ilościowych³ i jakościowych⁴ (Czarnota, 2022). W sprawozdaniu (za lata 1985–1989) Rada Naczelna stwierdziła, że „(...) tworzenie optymalnych warunków działania jednostek harcerskich oraz podejmowania decyzji wymaga pełnej informacji o Związku. Takiej informacji dostarczał ZBiA GK ZHP” (Sprawozdanie, 1989, s. 82). Podczas XXVI Zjazdu ZHP w 1989 roku podjęto postanowienia dotyczące szeregu zmian w organizacji. Władze ZHP stwierdziły, że zrealizowanie ich wymaga zaciągnięcia opinii instruktorów

¹ Przyjęłam schemat badań historycznych opracowany przez Krzysztofa Rubachę (Rubacha, 2008).

² Przyjęłam za R. Schulzem, że obraz wychowania harcerskiego składa się z następujących elementów: podmiot wychowania i jego cele, przedmiot wychowania i rezultaty oddziaływań wychowawczych, program i proces wychowania oraz kontekst wychowania (Schulz, 1990, s. 6-23).

³ Na próbach ogólnopolskich.

⁴ Przeprowadzonych podczas Zlotu ZHP pod Grunwaldem, w lipcu 1988 roku oraz podczas Akcji Letniej 1989 roku.

i środowisk harcerskich. „W tym celu Zespół Badań i Analiz (ZBiA) przygotował i przeprowadził szereg sondaży wśród drużynowych i harcerzy” (Sprawozdanie, 1990, s. 29).

Efekty badań i analiz wykorzystywane były w pracy władz naczelnych Związku i komend chorągwi (Sprawozdanie, 1989, s. 83). Materiały wypracowane przez Zespół przekazywane były m.in. komisjom zjazdowym IX/XXVI Zjazdu ZHP 1989 r., komisjom Rady Naczelnej, poszczególnym wydziałom Głównej Kwatery. W okresie 1989–1990 wykorzystano przeprowadzone badania⁵ do uporządkowania systemu metodycznego ZHP, jak również do monitorowania sytuacji w organizacji. W 1986 roku ZHP liczył 2 049 840 członków, w 1989 roku 1 542 234 natomiast w 1996 roku już tylko 400 210 (Dokumenty, 2017).

Współpracownicy

Zespół zbudowany był na dwóch poziomach: centralnym i chorągwiowym. W strukturze Głównej Kwatery ZHP podlegał bezpośrednio Julianowi Nuckowskiemu zastępcy Naczelnika (wydziały programu i kształcenia), a po XXVI Zjeździe Jerzemu Szczygielskiemu zastępcy Naczelnika (wydziały organizacji i zarządzania). Kierowniczką Zespołu była Irena Zdąbłarz, ponadto w Zespole, pracowały Wanda Czarnota i Grażyna Sajak oraz dorywczo Lilka Kaszewiak (Czarnota, Relacja). Współpracownikami, na poziomie centralnym byli m.in: Danuta Cichy⁶, Zygmunt Dąbrowski, Wiesława Kaszewiak, Marian Kłoczkowski, Janusz Mikołaj Kowalski, Krystyna Krzyk, Mieczysław Login, Ewa Majeran, Krystyna Narwicz, Grażyna Sajak, Eugeniusz Stachura.

W sprawozdaniu Rady Naczelnej ZHP stwierdzono, że Zespół Analiz utrzymywał stałe kontakty z Instytutem Badań Problemów Młodzieży (Sprawozdanie, 1989, s. 29).

Na poziomie chorągwi, zaproszono do współpracy instruktorów z komend chorągwi i wspólnie z nimi zbudowano sieć ankietów, którzy po przeszkoleniu prowadzili badania na terenie swoich chorągwi. Spotkania współpracowników poziomu chorągwi, odbywały się systematycznie (Czarnota, 2022).

Projekty

ZBiA analizował wyniki powszechnych przeglądów drużyn (Sprawozdanie, 1989), oraz przeprowadził badania empiryczne. Na podstawie relacji oraz

⁵ Były to: 1988 r. „Wizja harcerstwa przyszłości”, 1989 r. „Drużynowy w harcerskim systemie wychowania”, 1990 r. „Funkcjonowanie metodyki w drużynach” (Sprawozdanie, 1989), 1989 r. „Funkcjonowanie stopni instruktorskich w czasie HAL’89” (Czarnota, 2022).

⁶ Na pewno przy badaniu „Wychowanie ekologiczne w drużynach ZHP”, 1988 r. (Zdąbłarz, 1988).

materiałów można odtworzyć następujące dwa obszary działań badawczych podejmowanych przez Zespół dotyczące: organizacji (wizji przyszłości harcerstwa, określenia roli ZHP, w aktualnej sytuacji Rzeczypospolitej Polskiej, zebrania uwag i opinii środowiska o najważniejszych problemach ZHP i sposobów ich rozwiązania; funkcjonowania władz hufca; stosunku instruktorów i harcerzy starszych do organizacji⁷; efektywności kursów instruktorskich oraz roli środowiska działania w motywowaniu i satysfakcjonowaniu drużynowych; opinii na temat czasopisma; ról akcji i operacji centralnych w działalności ZHP) oraz harcerskiego systemu wychowawczego (stosowania i rozumienie metodyki harcerskiej przez drużynowych i zastępowych; norm wychowania, prawa i przyrzeczenia harcerskiego; funkcjonowania stopni instruktorskich, zainteresowań członków organizacji; wychowania gospodarczego, ekologicznego, zawodowego w drużynach; działalności kręgów instruktorskich, rad i kół przyjaciół harcerstwa).

Poniżej szczegółowe⁸ omówienie działań podejmowanych przez zespół.

Badania dotyczące organizacji:

- Władze hufca. Propozycje zmian statutowych w zakresie ich funkcjonowania. Badania zrealizowano na próbie „warstwowej nieproporcjonalnej. Objęto nimi 1575 członków ZHP z 42 województw, w tym 176 harcerzy, 390 harcerzy starszych, 449 ich drużynowych oraz 560 instruktorów pełniących inne funkcje” (Dąbrowski, Sajak, 1987). Wyniki badań przekazano Komisji Doradźnej Rady Naczelnej opracowującej „Koncepcję pracy Hufca ZHP” (Czarnota, 2022; Funkcjonowanie władz);
- Wizja przyszłość ZHP. Badania przeprowadzono przy wykorzystaniu gry planszowej⁹ celem poznania opinii uczestników Zlotu ZHP, na temat ich wizji przyszłości harcerstwa (Czarnota, 2022);
- „Motywy” w oczach czytelników;
- Rola akcji i operacji centralnych w działalności ZHP. Sondaż opinii harcerzy starszych o „Operacji Bieszczady 40”, przeprowadzony latem 1989 roku. Wypowiedziało się 118 harcerzy starszych i instruktorów, uczestników Operacji” (Sprawozdanie, 1990, s. 29).
- Drużynowy w harcerskim systemie wychowania. W kwietniu 1987 r. Rada Naczelna ZHP podjęła uchwałę w sprawie kadry instruktorskiej.

⁷ Nie byłam w stanie ustalić, w którym roku odbyły się te badania. Dotarłam tylko do samego narzędzia badawczego.

⁸ Tych badań, do których udało mi się dotrzeć w trakcie kwerend.

⁹ Opracowanej przez ZBiA (Czarnota, 2022).

W dokumencie tym, wyznaczono różne zadania dla Głównej Kwatery, w tym: zbadanie „(...) przyczyn fluktuacji na funkcjach drużynowych oraz powody nie podejmowania pracy instruktorskiej przez absolwentów kursów” (Czarnota, Kształcenie). Opracowano narzędzia badawcze, za pomocą których chorągwi ankieterzy ZBiA przeprowadzili badania pt. „Drużynowy w harcerskim systemie wychowania”, których celem było „sprawdzenie efektywności kursów instruktorskich oraz roli środowiska działania w motywowaniu i satysfakcjonowaniu drużynowych” (Czarnota, Kształcenie). Badania zrealizowano na próbie warstwowej nieproporcjonalnej (2988 osób), we wszystkich chorągwiach ZHP, z uwzględnieniem wszystkich rodzajów hufców (gminny, miejsko-gminny, miejskiego, dzielnicowego). W każdej chorągwi ankietowano, taką samą ilość drużynowych zuchowych, harcerskich, starszoharcerskich oraz instruktorów komend hufców. Badania przeprowadzono na następujących grupach, z każdej chorągwi A. 24 drużynowych powyżej 16 lat, w tym 8 zuchowych, 8 harcerskich, 8 starszoharcerskich. Łącznie 929 osób. B. 12 drużynowych poniżej 15 roku życia (uczniów szkół podstawowych), w tym 6 zuchowych, 6 harcerskich. Łącznie 258 osób. C. 18 drużynowych nauczycieli (nie będących instruktorami ZHP), w tym 6 zuchowych, 6 harcerskich, 6 starszoharcerskich, Łącznie 559 osób. D. 8 instruktorów, w wieku do 25 lat (nie będących aktualnie drużynowymi). Łącznie 426 osób. E. 8 instruktorów zajmujących się organizowaniem kształcenia drużynowych lub prowadzeniem kształcenia. Łącznie 384 osób. Dodano dodatkowo dwie grupy, (nie wiem czy w każdej chorągwi). G. Uczestników zimowisk kształceniowych – 313 osób oraz listy 22 czytelników, którzy odpowiedzieli na zamieszczoną w prasie harcerskiej ankietę (Czarnota, Kształcenie, s. 1). Wyniki badań zostały przekazane do poszczególnych wydziałów zuchowego, harcerskiego, starszoharcerskiego Głównej Kwatery (Czarnota, 2022) oraz opisane w artykułach (Czarnota, 1989a; 1989b; 1989c).

- Opinie o aktualnych problemach ZHP. Sondaż przeprowadzono, w lutym 1990 roku wśród 1241 instruktorów komend. Jego wyniki uwzględniono w tezach Krajowej Konferencji Instruktorów (KKI). Główna Kwatera ZHP, zdecydowała, że w dniach 24 lutego–11 marca 1990 r. odbędzie się „Krajowa Konferencja Instruktorów”. W zdecydowanej większości chorągwi, odbywała się ona kilku etapowo. Podczas zbiórek organizowanych przez drużyny i szczepy, w których brali również udział rodzice (557 spotkań), następnie podczas hufcowych lub regionalnych

spotkań (10 tysięcy uczestników) aż do spotkań na szczeblu chorągwi¹⁰, w których uczestniczyło 9690 instruktorów i harcerzy starszych (Sprawozdanie, 1990, s. 29). Celami konferencji było: „określenie roli ZHP, w aktualnej sytuacji Rzeczypospolitej Polskiej; upublicznienie charakteru i społecznych celów ZHP; zebranie uwag i opinii środowiska o najważniejszych problemach ZHP i sposobów ich rozwiązania” (Krajowa, strona nienumerowana). W organizacji przedsięwzięcia włączył się Wydział Kształcenia i Metodyki¹¹ (Krajowa, s. 3) wraz z członkiniami ZBiA GK¹² (Czarnota, 2022), które współredagowały merytoryczne stanowisko Krajowej Konferencji Instruktorów wobec problemów w związku, ujęte według tematów¹³ będących przedmiotem dyskusji instruktorskich. Opracowanie zawierające 34 wnioski przekazano Komisji Zjazdowej (Czarnota, 2022).

Badania dotyczące harcerskiego systemu wychowawczego

- Działalność kręgów instruktorskich;
- Działalność rad i kół przyjaciół harcerstwa w odbiorze instruktorów ZHP;
- Miejsce i rola ciał samorządowych harcerstwa starszego;
- Zainteresowania mikroinformatyczne nastolatków a możliwości ich rozwoju;
- Zainteresowania zuchów, harcerzy i harcerzy starszych a możliwości ich rozwoju w ZHP (Zdąbciarz, 1990, s. 29). Badanie objęło 1764 osoby, wyniki badań przekazano do Wydziału Programowego GK ZHP (Czarnota, 2022);
- Wychowanie ekologiczne w drużynie ZHP (Sajak, 1990). Badania przeprowadzono w czerwcu 1988 r. na próbie warstwowej, nieproporcjonalnej. Badaniami objęto 1780 członków ZHP (z drużyn zuchowych i harcerskich) i 405 niezorganizowanych uczestników kursu (Zdąbciarz, 1988);
- Wychowanie gospodarcze w drużynach ZHP (Dąbrowski, Sajak, 1987; Kowalski, 1988; Sajak, Załącznik 1; Narwicz, Załącznik 3). Badania wywiady z zuchami i harcerzami oraz badania ankietowe wśród harcerzy starszych i drużynowych wszystkich pionów, przeprowadzono na próbie 1011 członków ZHP, warstwowej nieproporcjonalnej z 37 chorągwi (Dąbrowski, Sajak, 1987);

¹⁰ Dane z 47 na 49 chorągwi. Dwie jednostki nie podały informacji (Krajowa, s. 1).

¹¹ H. Gryżanowska, E. Józwiak, G. Zielińska.

¹² W. Czarnota, G. Sajak.

¹³ Były to: cele związku; charakter Związku; prawo i przyrzeczenie; przyszłość ruchu; harcerstwo żeńskie; harcerstwo wiejskie; stanowisko wobec skrócenia kadencji władz; problemy poruszane na KKI poza tematami głównymi; stosunek KKI do aktualnej sytuacji ZHP w kraju (Krajowa, s. 3).

- Orientacja zawodowa w działalności drużyn harcerskich (Kowalski, 1989)
Badania przeprowadzono w 1987/88 roku. Na reprezentatywnej próbie 407 (ostatecznie udział wzięło 336) drużyn harcerskich z terenu całego kraju. Przeprowadzone zostały metodą ankietową. Respondentami byli drużynowi (336 osób) oraz harcerki i harcerze członkowie drużyn prowadzonych przez badanych drużynowych, którzy w czasie badania byli uczniami 8 klasy szkoły podstawowej (1659 osób), (Kowalski, 1989, s. 5);
- Normy wychowania harcerskiego;
- Prawo i Przyrzeczenie Harcerskie w działalności drużyn ZHP. Badania zrealizowano na próbie warstwowej nieproporcjonalnej. Objęto nimi 1575 członków ZHP z 42 województw, w tym 176 harcerzy, 390 harcerzy starszych, 449 ich drużynowych oraz 560 instruktorów pełniących inne funkcje. Wyniki badań przekazano, w 1988 roku Komisji Zjazdowej przygotowującej projekt statutu na IX Zjazd ZHP (Czarnota, 2022); Funkcjonowanie stopni instruktorskich w czasie HAL'89. Podczas Harcerskiej Akcji Letniej przeprowadzono sondaż (na losowo wybranych, 422 osobach), dotyczący funkcjonowania stopni instruktorskich – wyrażano życzenia odnośnie regulaminów stopni, propozycji i rozwiązań kierunków zmian. Wyniki sondażu wykorzystano, przy modyfikowaniu systemu stopni instruktorskich¹⁴ (Czarnota, 2022). Zostały one uwzględnione przez Komisję Spraw Instruktorskich RN, która przedstawiała system stopni instruktorskich Radzie Naczelnej” (Sprawozdanie, 1990, s. 29). Wprowadzono jednolite dla całego ZHP zasady zdobywania stopni instruktorskich, w trójstopniowym systemie samodoskonalenia instruktorów poprzez próby: przewodnikowskie, podharc mistrzowskie, harc mistrzowskie (Uchwała, 1990).

Wiosną 1990 roku przeprowadzono wśród drużynowych i zastępowych, sondaż dotyczący rozumienia i stosowania przez nich metodyki harcerskiej. Ankietę przekazano do 294 drużynowych, 392 zastępowych w drużynach harcerskich i 196 harcerzom starszym pełniących funkcje w drużynach starszoharcerskich. Zwrócono 557 ankiet, analizie poddano 432 ankiety. Reprezentatywność próby została utrzymana wśród drużynowych (236 osób) z 35 chorągwi (Funkcjonowanie, s. 1) Wnioski z badań przekazano Komisji Metodycznej Rady Naczelnej oraz Wydziałowi Kształcenia i Metodyki GK (Czarnota, 2022). Wyniki badań stały się podstawą do porządkowania „(...) systemu metodycznego

¹⁴ Zatwierdzony Uchwałą nr 58 Rady Naczelnej ZHP z dnia 25.03.1990 w sprawie systemu stopni instruktorskich (Uchwała, 1990).

Związku, a także do rezygnacji ze współzawodnictwa o tytuł Drużyny Sztandarowej i Mistrzowskiej w skali ogólnozwiązkowej” (Sprawozdanie, 1990, s. 29).

Publikacje

Wykaz umieszczony został w bibliografii.

Oto kolejny etap prac Zespołu. W sprawozdaniach władz¹⁵ ani w innych źródłach, nie odnalazłam informacji o pracach Zespołu od 1991 r.¹⁶ Poniżej prezentuje dane opracowane na podstawie wspomnień Piotra Kołodziejczyka. Zespół podlegał Zastępcy Naczelnika ZHP Jackowi Smurze. „Szefem zespołu był Przemysław Ślęzak, członkami m.in. Piotr Kołodziejczyk, Paweł Chempiński. Naszym głównym zadaniem była wtedy praca nad spisem harcerskim” (Kołodziejczyk, 2017). „Który był robiony na papierze, a więc logistyka była dosyć skomplikowana. Druk, dystrybucja, a potem spływ wypełnionych ankiet, potem wprowadzanie do systemu elektronicznego to były wyzwania” (Kołodziejczyk, 2022).

W innej relacji P. Kołodziejczyk zaznacza „Spis harcerskich to było podstawowe cykliczne źródło danych o członkach ZHP. Nie wiem, kiedy się zaczęło, ale w latach 1999 – do powstania ewidencji działań na danych zagregowanych na poziomie jednostki (drużyny, gromady, kręgu). Ankiety papierowe były dystrybuowane przez GK do chorągwi i hufców, gdzie drużynowi, komendanci szczepów wypełniali po jednej ankiecie na jednostkę¹⁷ (w archiwum powinny być wzory). Pytano ogólnie o liczbę osób w danej grupie wiekowej. A także o ogólne informacje o jednostce i jej szefie. Ankiety po wypełnieniu i często pewnej kontroli na poziomie hufca, a także kontroli wracały w postaci papierowej, a zdają się od około 1998 roku w postaci cyfrowej za pomocą aplikacji spisowej. Ankiety powstawały w wydziale i były drukowane w horyzontach. Następnie uruchomiono aplikację spisową w postaci bazy MS Access. Powstała ona w pierwszej wersji około 1998 roku¹⁸ [...]. Chyba w 1999 i 2000 i 2001 ja robiłem kolejne usprawnienia tej aplikacji i byłem odpowiedzialny za jej dystrybucję do komend chorągwi, zebranie danych elektronicz-

¹⁵ W sprawozdaniach Głównej Kwatery, Naczelnictwa oraz Rady Naczelnej za lata 1991–2014.

¹⁶ Choć np. U. Sobkowiak w artykule z 1996 r. wspomina o Zespole Badań i Analiz Głównej Kwatery. (Sobkowiak, 1996, s. 77).

¹⁷ Przykładowy arkusz Analizy Hufca odnalazłam w uchwale Głównej Kwatery ZHP z 2004 (Uchwała, 2004).

¹⁸ Witold Węgorkiewicz i Konrad Sołtysiak, mówili mi, że byli autorami, ale nie wiem jak było (Kołodziejczyk, 2017).

nie (mailem), połączenie bazy i wypłucie raportu. Raport był w postaci tabel w Excelu, które były potem omawiane przez stosowne gremia w GK. Około 2001 zgłosił się Jacek Kafłowski (chyba z Markiem Klimowskim), że ta aplikacja jest marna i jako informatyk zaproponował, że przepiszą ją od nowa. Od tego czasu do powstania ewidencji zbieranie danych było za pomocą aplikacji Jacka (i Marka). Oni dystrybuowali dane, zbierali i przekazywali do Wydziału Analiz i Badań Głównej Kwatery” (Kołodziejczyk, 2017).

Nie dotarłam do informacji na temat formalnej likwidacji zespołu. Jednakże wnioskuję, z relacji Kołodziejczyka, że część prac Zespołu zostało przesuniętych do zadań Wydziału Analiz i Badań Głównej Kwatery.

Wydział Badań i Analiz Głównej Kwatery, (2003–2014?), Zespół Analiz i Badań (2014–2015)

Geneza

Wiesław Maślanka Naczelnik ZHP stwierdził, że „rozwój, w tym rozwój organizacji, zależy od dwóch czynników: zadań, które stawiamy sami sobie, oraz zadań, jakie stawia przed nami otaczający świat – zmieniająca się rzeczywistość (Sprawozdanie, 2005, s. 3). Do zrozumienia tych zadań potrzebne były dane na podstawie których możliwe było podejmowanie decyzji. W 2003 roku, czyli dwa lata od wybrania składu Głównej Kwatery zdecydowano się na utworzenie zespołu, który miał możliwość zbieranie danych, w sposób zorganizowany, rzetelny. W dniu 22 lutego 2003 roku Naczelniczka ZHP powołała na funkcję kierownika Wydziału Badań i Analiz Rafała Klepacza (Rozkaz, L.2/2003, s. 9). Zespół w Głównej Kwaterze podlegał wówczas Agnieszce Gan-Skrzydlewskiej (Sprawozdanie, 2005, s. 12). Kolejnymi kierownikami byli: Anna Michalina Nowakowska, Helena Anna Jędrzejczak, Piotr Kołodziejczyk. W 2014 roku powołano Zespół Analiz i Badań, którego szefem został Piotr Kołodziejczyk (Rozkaz, L.2/2014, s. 19).

Współpracownicy

Osoby współpracowały na różnych zasadach z WBiA¹⁹, część była powołana rozkazem Naczelnika (jako instruktorzy wydziału) inne osoby nigdy

¹⁹ Z relacji Piotra Kołodziejczyka wynika, że „Kwestie członkostwa w wydziale (a potem zespole) były tak zorganizowane, że przez długi czas mieliśmy taki mniej, lub bardziej oficjalny podział na »instruktorów« mianowanych rozkazem i współpracowników, którzy współpracowali przy konkretnych projektach w sensie od czasu do czasu stąd nie byli mianowani” (Kołodziejczyk, 2017).

formalnie nie zostały powołane w skład zespołu²⁰. Instruktorami i instruktorami wydziału na pewno byli m.in.: Agnieszka Ogrocka-Klepacz, Kamil Wais, Jacek Kafłowski, Jacek Mazurczak. WBiA tworzyli również²¹: Jerzy Bielecki, Michał Borun, Gabriela Czech, Paweł Dobosz, Agata Gotowczyk, Wiktoria Jargiło, Agnieszka Kamieniecka, Małgorzata Kawalec, Piotr Kołodziejczyk, Olga Kurek, Małgorzata Majka, Kinga Marulewska, Jacek Mazurczak, Anna Michalina Nowakowska, Beata Pleban, Tomasz Rojek, Wiesław Romanowski, Lidia Sikorska, Kamil Wais, Aleksandra Ziółek, Magdalena Zwolińska, Arkadiusz Wasilewski (Rozkaz, L.6/2004, s. 21; <http://badania.zhp.pl/index.php/Ekipa.html>; Jędrzejczak, 2022).

Projekty

Rafał Klepacz w jednym z dokumentów wewnętrznych określił w następujący sposób najważniejsze zadania Wydziału Analiz i Badań: „(...) prowadzenie i analiza spisu harcerskiego; zbieranie danych dotyczących dzieci i młodzieży, spraw dotyczących wychowania, trendów, patologii, oczekiwań dzieci i młodzieży; zbieranie danych dotyczących sytuacji wewnątrz ZHP (nie wiem jak to nazwać, ale nie chodzi np. o sytuację finansową czy gospodarczą); proponowanie rozwiązań prowadzących do jakościowego i ilościowego rozwoju organizacji; opracowywanie materiałów na zamówienie wydziałów” (Badanie GK). W planie pracy na lata 2006–2009 określono, że celami działania będzie przedstawianie aktualnego stanu liczebnego ZHP i jego poszczególnych jednostek; analiza i przedstawianie: aktualnej sytuacji wewnątrz ZHP, realizacji strategii ZHP przez jednostki GK ZHP oraz sytuacji zewnętrznej organizacji, otoczenia i partnerów ZHP (Plan, 2006, s. 1). Natomiast zadania Wydziału określono, w następujący sposób:

- Przygotowanie, przeprowadzenie (wspólnie z Biurem GK ZHP) i analiza spisu harcerskiego. Czynności miały obejmować: poradnictwo spisowe; analizę danych, prezentację wyników spisu; dostarczanie dodatkowych danych dotyczących spisu; konsultacje dotyczące tworzenia aplikacji spisowej na następne lata. „Spis harcerski miał wówczas formę papierowych ankiet wypełnianych przez drużynowych i drużynowe (dla drużyn), komendantki komendantów szczepli (dla szczepli), osobiście instruktorki i instruktorów, hufce i chorągwie. WBiA co roku przygotowywał wielostronicową analizę uzyskanych danych, pokazującą obecny

²⁰ W latach 2011, 2013 i 2014 podawany w składzie wydziału był tylko Piotr Kołodziejczyk – kierownik (Rozkaz, L.11/2011, s. 21; Rozkaz, L.3/2013, s. 29; Rozkaz, L.2/2014, s. 30).

²¹ Wymieniam alfabetycznie.

stan organizacji i ukazującą zmiany w czasie w poszczególnych obszarach tematycznych. Za opracowanie rozdziałów dotyczących obszarów tematycznych odpowiadali członkowie WBiA (zarówno mianowani, jak i nie mianowani rozkazami Naczelnika i Naczelniczki)” – opis dotyczy działań do 2007 roku (Jędrzejczak, 2022).

- Prowadzenie badań wewnątrz Związku odpowiadających na potrzeby poszczególnych jednostek GK ZHP. Poprzez pomoc w przygotowaniu i przeprowadzenie ewaluacji imprez i projektów poszczególnych jednostek GK ZHP oraz przygotowanie, przeprowadzenie i analiza cyklicznych badań metodycznych;
- Analiza stopnia realizacji strategii obejmować miała szereg projektów badawczych, których celem było pozyskanie wskaźników potrzebnych do oceny stopnia realizacji strategii ZHP. Miały to być projekty badawcze adresowane do całego ZHP lub do poszczególnych elementów jego struktury. Przy czym analiza stopnia realizacji strategii była wykonywana przez Wydziału Wdrażania Strategii, WBiA miał pomóc w pozyskaniu i interpretacji wskaźników;
- Prowadzenie badań otoczenia organizacji;
- Uaktualnianie archiwum danych i wyników badań wewnętrznych i badań otoczenia;
- Administrowanie stroną www.badania.zhp.pl oraz udzielanie odpowiedzi na www.forum.zhp.pl” (Plan, 2006, s. 1).

Udało mi się dotrzeć do źródeł które potwierdziły zrealizowanie następujących projektów, w danym roku:

Rok 2003

- Przeprowadzono badanie pt. „Jacy drużynowi?”. Dane pochodziły z dwóch źródeł. Pierwsze z nich to Spis Harcerski 2003. Drugim źródłem były wyniki badań prowadzonych na Ogólnopolskim Zlocie Drużynowych w „Perkozie”. Zespół przeprowadzał kilka badań, z czego najważniejsze (w ocenie Zespołu), to badanie motywacji wśród drużynowych, badanie ewaluacyjne Zlotu i badanie o roboczej nazwie OMNIBUS, w którym pytano drużynowych o zagadnienia z przeróżnych płaszczyzn. (Raport do Czuwaj). Analizy zostały opublikowane w czasopiśmie „Czuwaj” (Kawalec, Klepacz, 2003);
- Rozpoczęto realizację projektu badawczy pt. „Dlaczego spadamy?”. Projekt miał składać się z kilku niezależnych badań. Mających jednak wspólny cel: znalezienie przyczyn, nie wstępowania do organizacji oraz odchodzenia z ZHP młodych osób. Założono, że zostaną przeprowadzone

w ramach następujących projektów: Koszt pierwszego roku w ZHP²²; Wartości harcerskie i wartości otoczenia²³; Przepisy ZHP a przepisy państwowe²⁴; Czy mundur ci się podoba?²⁵; Postrzeganie ZHP przez dorosłych²⁶; Motywacja kadry²⁷; Atrakcyjny i odpowiadający na potrzeby program²⁸ (Koszt; Wartości; Przepisy; Czy mundur; Postrzeganie ZHP; Dlaczego);

- Przeprowadzono badania wizerunku harcerstwa i ZHP wśród nauczycieli, rodziców i opiekunów (Badanie wizerunku). Zrealizowano je wśród grona pedagogicznego jednej szkoły podstawowej, dwóch gimnazjalnych, jednego liceum i jednego technikum na terenie Hufca ZHP Kraków-Podgórze i Olsztyńka. Była to niełosowa próba, obejmująca 77 nauczycieli i trzech praktykantów. Wyniki zostały opublikowane (Marzec, Bartczak, Górniak; Wais, Analiza wizerunku).
- Przeprowadzono szereg badań podczas Zlotu Drużynowych, w sierpniu 2003 roku. Były to następujące: „Omnibus”, Motywacja kadry²⁹, Wartości Drużynowych³⁰, Badanie Ewaluacyjne Zlotu³¹ (Dokumenty, 2017).
- Badanie „Omnibus” przeprowadzono 22 sierpnia 2003 roku, za pomocą ankiety³² – rozdano 450 ankiet, z czego wypełniono 376 ankiet (Dokumenty, 2017). Badanie kontynuowane było również w 2005³³, 2007 r.,

²² Celem projektu było „uzyskanie wiedzy o faktycznym koszcie uczestnictwa dziecka w pierwszym roku członkostwa w ZHP” (Dlaczego).

²³ Celem projektu było „poznanie wartości wyznawanych przez młodzież, porównanie z ideami ZHP” (Dlaczego).

²⁴ Celem projektu było „porównanie przepisów ZHP z przepisami państwowymi. Celem zidentyfikowania w wewnętrznych przepisach ZHP zobowiązań i ustaleń wykraczających poza normy przyjęte przez Państwo (Dlaczego).

²⁵ Celem projektu było „sprawdzenie jak postrzegany jest mundur harcerski poza ZHP i w ZHP” (Dlaczego).

²⁶ Celem projektu było „poznanie sposobu postrzegania związku przez dorosłych” (Dlaczego spadamy?).

²⁷ Celem projektu było „sprawdzenie, jak postępowanie władz ZHP wpływa na motywację kadry do działania” (Dlaczego).

²⁸ Celem projektu było „uzyskanie informacji o atrakcyjności programu harcerskiego” (Dlaczego).

²⁹ Jedna z części badania.

³⁰ Jedna z części badania.

³¹ Celem badania było podsumowanie Zlotu jako całości. W badaniu wzięło udział 318 uczestników Zlotu (Dokumenty, 2017).

³² Ankieta składała się z 46 pytań, Osiem pytań było pytaniami otwartymi, pozostałe były pytaniami zamkniętymi możliwością wielokrotnego wyboru odpowiedzi (Dokumenty, 2017).

³³ Ankiety przeprowadzono wśród 305 uczestników (Wais, 2005).

a ich wyniki były wykorzystywane w późniejszych różnych raportach (Gieniusz, Informacja).

Rok 2004

O przeprowadzonych badaniach określonych jako dotyczące realizacji programu w drużynach, stanu wdrażania zmian metodycznych, wspomniano również w sprawozdaniu Naczelnika i Głównej Kwatery (Sprawozdanie, 2005, s. 23, 42).

- Zrealizowano projekt badawczy dotyczący efektywności działań komend chorągwi ZHP. W badaniu (ankietowym) wzięło udział 272 uczestników Letniej Akcji Szkoleniowej z 17 chorągwi. Wyniki zostały opublikowane, (Wais, 2004a; Klepacz, 2004). Były to badania przeprowadzone w ramach przygotowań do oceny realizacji „Strategii rozwoju ZHP na lata 1999–2007”, do oceny realizacji czwartego jej priorytetu: Usprawnienia struktury organizacyjnej ZHP z uwzględnieniem kluczowej roli hufca (Dokumenty, 2017);
- Opracowano analizy sytuacji chorągwi (w latach 2004–2006) na podstawie spisów harcerskich. Zostały one przygotowane na Zjazdy Chorągwi i zawierały analizy: liczby członków, drużyn, kadry (Dokumenty, 2017).
- Przeprowadzono projekt badawczy dotyczący efektywności struktur ZHP. Wyniki zostały opublikowane (Wais, 2004b; Zapisy, 2004);
- Zrealizowano badanie fokusowe dotyczące komunikacji Głównej Kwatery z Komendami Chorągwi, którego celem była diagnoza stanu komunikacji, funkcjonowania przepływu informacji Komendy Chorągwi – Główna Kwatera tak, aby móc tę komunikację usprawnić (Badanie GK).
- Przeprowadzono analizy stopnia wdrożenia zmian metodycznych w ZHP. W 2003 r. Rada Naczelna ZHP wprowadziła zmiany w systemie metodycznym (w systemie stopni harcerskich, regulaminie i programie sprawności harcerskich, regulaminie i programie znaków służb, regulaminie projektu, standardach kursów drużynowych, broszurach metodycznych, instrukcjach gromady zuchowej i drużyn). Badanie (ankietowe drużynowych) zostało zaplanowane aby ocenić stopień wdrożenia zmian metodycznych w 2004 roku oraz celem porównania stopnia ich wdrażania przed Zjazdem ZHP w 2005 r.³⁴ (Kołodziejczyk, Kołodziejczyk, 2005);

³⁴ Badanie miało być przeprowadzone powtórnie, razem ze spisem harcerskim 2005. Nie dotarłam do materiałów potwierdzające powtórzenie badań

- W zależności od potrzeb dokonywano modyfikacji narzędzia „Arkusza Analizy Hufca”, przy pomocy którego zbierano i analizowano dane, które były przekazywane władzom naczelnym ZHP (Sprawozdanie, 2005).

W grudniu 2005 roku odbył się XXXV Zjazd ZHP, podczas którego wybrano nowe władze stowarzyszenia. Przypuszczam, że zmiana władz wpłynęła na sposób funkcjonowania Wydziału. Udało mi się dotrzeć tylko do kilku informacji o zrealizowanych projektach oraz o zamierzeniach na kolejne lata.

Rok 2005

- Zrealizowano projekt badawczy analizujący stopień realizacji „Strategii Rozwoju ZHP w latach 1999–2007”. Wzięto w nim, pod uwagę m.in. wyniki następujących badań: Spis Harcerski (2004), badanie uczestników Letniej Akcji Szkoleniowej z 17 chorągwi, badania ewaluacyjne Ogólnopolskiego Zlotu Drużynowych (2003), ogniskowany wywiad grupowy, arkusz analizy hufca za rok 2003/2004 (Dokumenty, 2017). Opublikowano szereg analiz (Dobosz, 2005a; 2005b; Kawalec, 2005; Ogrocka-Klepacz 2006a, 2006c-t; Streszczenie, 2005)

Rok 2006

- Przeprowadzono badania dotyczące czasopisma „Czuwaj” (Ogrocka-Klepacz, Zwolińska, 2006), których celem było „uzyskanie różnorodnych informacji na temat funkcjonowania miesięcznika instruktorów „Czuwaj” – by podjąć świadomą decyzję na temat ewentualnego przemodelowania czasopisma” (Dokumenty, 2017). Zebrane dane (wewnętrzne³⁵ i zewnętrzne³⁶) i dokonane analizy miały pomóc w podjęciu decyzji o przemodelowaniu czasopisma.
- Dokonano analiz danych, ze spisu harcerskiego 2006 r., dotyczących bohaterów środowisk harcerskich (Ogrocka-Klepacz, 2006b);
- Rozpoczęto prace, które trwały do 2016 roku, nad doskonaleniem systemu ewidencji oraz nad utworzeniem i modyfikacją panelu badawczego ZHP. Program do ewidencji członków ZHP zwany Elektronicznym Systemem Harcerskich Danych, został rozpoczęty w 2006 r. Celem projektu było „opracowanie i wdrożenie w organizacji ewidencji członków

³⁵ Analizowano profil czytelnika, najmocniejsze i najsłabsze aspekty czasopisma, oczekiwania wobec gazety. W ankiecie spisowej 2005 zostało zadane pytanie Czy czytasz regularnie miesięcznik instruktorów ZHP „Czuwaj”. Pytanie zadano 15163 członkom kadry.

³⁶ Analizowano funkcjonowanie czasopism w innych organizacjach pozarządowych.

ZHP. [...] Jesienią 2006 r. przygotowano harmonogram Spisu Harcerskiego 2007, który zgodnie z planami był po raz ostatni przeprowadzony w takiej formule. 11 grudnia 2006 r. uruchomiona została strona spisowa. Znalazły się na niej szczegóły dotyczące terminów, zmian w ankietach i sposoby spisywania się. Umieszczono tam generator ankiet, gdyż nie były one przekazywane do hufców w wersji papierowej” (Sprawozdanie, 2007, s. 119).

Rok 2007

- Przeprowadzono serię badań członków ZHP wszystkich grup metodycznych pod kątem poznania potrzeb, motywacji, wizerunku, stosunku do wartości ZHP (Plan, 2006). Były to badania potrzeb drużynowych i realizacji programów drużynach; badanie metodyczne – coroczna ankietka dla drużynowych; analiza potrzeb programowych hufców; analiza potrzeb programowych chorągwi.

„Badanie dotyczące potrzeb drużynowych i realizację programu przez drużyny zostało zlecone przez Wydział Metodyczny Głównej Kwatery ZHP Wydziałowi Badań i Analiz GK ZHP i częściowo wykonane podczas Zlotu ZHP w Kielcach” (Sprawozdanie, 2007, s. 62). Jak relacjonuje H. Jędrzejczak, były to następujące badania projekty (ilościowy i jakościowy): „1. badanie ewaluacyjne, ilościowe, wypełniane przez uczestników i uczestniczki Zlotu. 2. badanie jakościowe, dotyczące pracy drużyn. Badanie miało formę półtoragodzinnych wywiadów grupowych, realizowanych w grupach metodycznych; udział w wywiadzie był jedną z dostępnych opcji zajęć programowych. Wywiady dotyczyły dwóch obszarów tematycznych, zatytułowanych „Program” i „Wizerunek”; w ramach każdego zrealizowano od 2 do 5 wywiadów grupowych z przedstawiciel(k)ami każdej z grup metodycznych (harcerze, harcerze starsi, wędrownicy). W sumie zrealizowano 22 wywiady grupowe. W założeniu w każdym z nich miało uczestniczyć do 15 osób, jednak jeżeli osób było więcej, nie wypraszano ich z wywiadów (Jędrzejczak, 2022).

W sprawozdaniu Naczelnika i Głównej Kwatery ZHP za okres grudzień 2005–wrzesień 2007 r. nie ma wyodrębnionego opisu działań Wydziału. Pojawiają się jedynie informacje o wykonanych analizach i badaniach, nie zawsze z informacją kto je zrealizował. (Sprawozdanie, 2007, s. 116–118). W planie pracy WBiA na lata 2006–2007, oraz na lata 2006–2009, określono następujące zamierzenia:

- „Opracować i wdrożyć stałe badanie pt. „Kadra”. Które miało być próbą opracowania wskaźników do strategii ZHP oraz analizy profilu kadry

- ZHP. Badania miały być przeprowadzane podczas Zlotów, Zjazdów Hufców, szkoleniach CSI oraz imprezach centralnych;
- Powrócić do corocznej ankiety metodycznej dla drużynowych, posyłanej razem ze spisem harcerskim. Celem analizy funkcjonowania systemu metodycznego w ZHP;
 - Kontynuować i nawiązać współpracę z ośrodkami badawczymi w Polsce. Jak również poszukiwać, danych dotyczących dzieci i młodzieży w Polsce, postrzegania harcerstwa, zaufania do organizacji harcerskich;
 - Przeprowadzić analizę stron internetowych – pod kątem dostępności, szaty graficznej i treści stron internetowych środowisk harcerskich;
 - Przeprowadzić badanie dostępności harcerstwa dla rodziców i potencjalnej dorosłej kadry;
 - Przeprowadzić badanie dostępności i jawności dokumentów finansowych na każdym poziomie struktury” (Plan, 2006).

Według relacji H. Jędrzejczak „Rola Wydziału Badań i Analiz było wówczas nie tylko realizowanie badań kończących się publikacją raportu, ale także świadczenie bieżącego wsparcia dla innych zespołów i wydziałów Głównej Kwatery. Wydział dostarczał zarówno proste zestawienia (np. listy drużynowych posiadających stopień przewodnika/ przewodniczki), jak i bardziej zaawansowane analizy danych uzyskanych w Spisie Harcerskim. Przykładowo, WBiA opracowywał zestawienia związane z harcerskimi specjalnościami, pozwalające na obserwowanie zmian zachodzących w czasie np. w zakresie liczby jednostek specjalnościowych i liczebności drużyn, korelacji między różnymi zmiennymi (np. liczebność, stopnie instruktorskie drużynowych, staż na funkcji drużynowego / drużynowej, istnienie odpowiednich ciał wspierających w chorągwi) czy kształcenia kadry w poszczególnych chorągwiach. Tego typu zestawienia opracowywał na bieżąco, w ramach zgłaszanych potrzeb. Korzystały z niego w szczególności Centralna Szkoła Instruktorska, Wydział Specjalności, Wydział Metodyczny; zapotrzebowanie zgłaszały także niektóre komendy chorągwi, które otrzymywały wówczas zamówione kwerendy, np. dotyczące drużyn wędrowniczych ze swojego terenu” (Jędrzejczak, 2022).

W 2007 r. nastąpiła zmiana władz w trakcie trwania czteroletniej kadencji. Najpierw 31 marca 2007 r. rezygnację z funkcji Zastępczyni Naczelniczki ZHP złożyła Katarzyna Kwapińska, pod którą podlegał WBiA. Następnie został zwołany XXXV Nadzwyczajny Zjazd ZHP, podczas którego wygaszono mandat Naczelniczki ZHP Teresy Hernik³⁷ i wybrano nową Naczelniczkę Mał-

³⁷ Zgodnie z ówczesnym Statutem ZHP wygasły automatycznie mandaty pozostałych członków GK.

gorzatę Sinicę wraz z Główną Kwaterą (Rozkaz Naczelnika ZHP L.11/2007, s. 19). Wydarzenie po zmianie władz tak zrelacjonowała H. Jędrzejczak: „W 2007 roku, po zmianie GieKi, mieliśmy obszerny materiał badawczy zebrany podczas zlotu w Kielcach. Jako badacze i badaczki byliśmy przekonani, że nie można go zmarnować, bo byłoby to nieetyczne. Wszak organizacja pozwoliła nam na realizację badań na Zlocie, wszak obiecaliśmy ten raport ich uczestni(cz)kom, wszak te dane pokazywały prawdę o naszej organizacji. Bo tak się po prostu nie robi. Praca nad tym materiałem była doświadczeniem jednocześnie demotywowującym i bardzo motywującym. Dlaczego? Bo mieliśmy poczucie, że robimy coś ważnego, robimy to razem, robimy coś etycznie słusznego. Ta praca była wyczerpująca – mieliśmy prawie 40 h nagrań wywiadów grupowych, robiliśmy z nich szczegółowe notatki. Żeby wspólnie je zanalizować i zaplanować raport, pojechaliśmy do X³⁸ i tam pracowaliśmy właściwie przez cały weekend, z parogodzinnymi przerwami na sen. To był 2007, więc nie było zoomów, a internet mieliśmy w domach lub nie...” (Jędrzejczak, 2002) i dalej „No ale gieka³⁹ nas po prostu nie chciała. Od wiedzy płynącej z badań, wolała to, czego dowiedziała się „przy ognisku” albo po prostu własne wyobrażenia. Od wydziału badań i analiz – sekretarkę wyciągającą ze spisu dane osobowe do jakichś zawiadomień” (Jędrzejczak, 2002). R. Klepacz relacjonuje ten okres w następujący sposób „Pierwsza GK Małgorzaty⁴⁰ nie była zainteresowana żadnymi danymi o organizacji. Jeden z członków tej GK poprosił X⁴¹ o przygotowanie takich wyników badań, żeby pokazać, że w jakimś sporze z RN, to GK ma rację. Nie chodziło mu bynajmniej o przeprowadzenie badania. A tylko o takie działanie, które pokazałoby, że racja jest po stronie GK. A przypomnijmy, rozmawiamy o ludziach, którzy dobrowolnie powołali sekcję metodologiczną w WBiA⁴² i żywili się etosem obiektywnego badacza.

³⁸ Podano imiona i miejscowość, zanimizowałam te informacje [wyjaśnienie autorki].

³⁹ GK [wyjaśnienie autorki].

⁴⁰ Sinica [wyjaśnienie autorki].

⁴¹ Podano imię i nazwisko, zanimizowałam informacje [wyjaśnienie autorki].

⁴² W innym miejscu relacji R. Klepacz tak opisuje przyczyny powstania sekcji „Po pierwsze, twarde dane pokazywały obraz organizacji, który nie zawsze zgadzał się z wyobrażeniami decydentów, zwłaszcza tych z RN i szczebla regionalnego, co powodowało u nich dysonans poznawczy. Radzili sobie oni z tym różnie, najczęściej poprzez atakowanie samych danych, sposobu realizacji badania, wnoszenia szeregu zastrzeżeń do sposobu przeprowadzenia badań. Naszą odpowiedzią i tarczą była metodologia. W wydziale powstało stronnictwo metodologiczne, które za cel miało restrykcyjne przestrzeganie metodologii badań społecznych. W sekcji metodologicznej byli wszyscy członkowie wydziału prowadzący badania (a więc poza Kafłowskim). I każdy deklarował dołączenie do niej w sposób dobrowolny (Klepacz, 2022).

Kamil na tym spotkaniu nic nie odpowiedział, wyszedł ze 113, zdjął mundur i tyleśmy go w ZHP widzieli. To była główna różnica. Więc jeśli do 2007 roku było żywe zainteresowanie realną sytuacją w ZHP, to później to zainteresowanie, mówiąc eufemistycznie, trochę osłabło. Wręcz nawet chyba można było odnieść wrażenie, że GK nie interesował stan organizacji, a raczej jej (czyli GK) wizja tej organizacji. Jej własna. Jeśli fakty mówiły o organizacji coś innego – to tym gorzej dla faktów” (Klepacz, 2022).

Po kolejnym Zjeździe na którym ponownie została wybrana M. Sinica na Naczelniczkę ZHP, skład członków GK został zmieniony, również w poszczególnych zespołach centralnych. Spowodowało to zmiany również w sposobach realizacji zadań i podejmowania decyzji przez GK.

Jak wspomina Justyna Sikorska, na przełomie 2013/2014 roku⁴³ w związku z potrzebą opracowania rzetelnych narzędzi do systematycznej ewaluacji postępów wdrażania i realizowania dokumentu „Strategia ZHP na lata 2012–2017”, zgodnie z uchwałą XXXVII Nadzwyczajnego Zjazdu ZHP (Uchwała XXXVII, 2017) podjęto ponownie m.in. następujące projekty: Arkusz Analizy Hufca i Chorągwi, badanie drużynowego oraz badanie wartości wśród członków ZHP. Powstały opracowania w postaci tabelarycznej, (Arkusz, 2013; Arkusz, 2014) oraz analizy (Raport, 2014; Berkowska, Czajkowska, Kołodziejczyk, Mazurczak, Klepacz, 2015). Jak już wspominałam, w marcu 2014 r. powołano Zespół Analiz i Badań, którego kierownikiem został Piotr Kołodziejczyk⁴⁴. „Zespół rozpoczął swą działalność od założenia Panelu Badawczego” (Sprawozdanie, 2017, s. 213).

Nie odnalazłam w treściach rozkazów informacji o likwidacji Wydziału. Jak wspomina Kołodziejczyk „ja dwukrotnie chyba pisałem maila do Naczelniczki ZHP Sinicy i odpowiedzialnego za WBiA Rafała Bednarczyka z prośbą o zwolnienie mnie z funkcji, ale nawet na jakąkolwiek odpowiedź się nie doczekałem. Justyna Sikorska z nowym entuzjazmem wróciła do nas (starych członków WBA) z prośbą o rozmowę i zaproponowała współpracę po nowemu. Myśmy przedstawili projekt panelu ZHP, który za poprzedniej GK nie chwycił, a który Justyna wsparła i dzięki niej zadziałał” (Kołodziejczyk, 2022).

Na początku lutego, powołany Zespół Analiz i Badań ustalił zapotrzebowanie na badania w organizacji (Sprawozdanie, 2017, s. 253). W drugiej połowie roku 2014 zrealizowano badania ankietowe, przy użyciu panelu badawczego, był to projekt pt. „Aster. Badania wartości i konotacji harcerskich wśród

⁴³ W trakcie drugiej kadencji Naczelniczki Małgorzaty Sinicy.

⁴⁴ W tym rozkazie, w podanym składzie był tylko Piotr Kołodziejczyk.

członków ZHP”. Dane z tego badania (odpowiedzi od 861 osób) opublikowano w formie raportu (Wójcicka, Czajkowska, Kołodziejczyk, Wilk, 2014). W 2015 roku zrealizowano projekt pt. „Badanie drużynowego Bratek”, którego wyniki (dane uzyskane od 576 drużynowych), opublikowano w postaci tabelarycznej (Zestawienie, 2015). W swej relacji Justyna Sikorska wspomina, że w 2015 roku, na podstawie dostępnych danych z tych badań, Sławomir Postek opracował na potrzeby Centralnej Szkoły Instruktorskiej w porozumieniu z Jackiem Smurą i Joanną Skupińską różnorodne analizy, w tym analizę na rzecz Chorągwi Stołecznej ZHP. Część z nich została zaprezentowana podczas posiedzenia Głównej Kwatery w 2015 roku. W wyniku tych działań podjęto decyzję o potrzebie utworzenia nowej jednostki, która pomogłaby w realizacji działań badawczych na szczeblu centralnym. W listopadzie 2015 roku odbyły się pierwsze rozmowy koncepcyjne, w których brali udział: Marek Klimowski, Piotr Kołodziejczyk, Justyna Sikorska, Sławomir Postek, Grażyna Widera. Podjęto decyzję o ogłoszeniu naboru otwartego do nowo powstającego zespołu. W styczniu 2016 Piotr Kołodziejczyk został zwolniony z funkcji kierownika Zespołu Badań i Analiz (tym samym Zespół przestał istnieć) oraz powołany na Zastępcę Kierownik Harcerskiego Instytutu Badawczego (Rozkaz, L.1/2016, s. 13).

Bibliografia

Pozycje zwarte

- Marszałek, K. (2016). *Dziedzictwo którego nie można odrzucić. Próba interpretacji wybranych źródeł z lat 1918–2015 do dziejów Związku Harcerstwa Polskiego*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.
- Marszałek, K. (2017). *Ruch harcerski w latach 1918–1989*. Kraków: Oficyna Wydawnicza „Impuls”.

Artykuły

- Schulz, R. (1990). Elementy pedagogicznego obrazu wychowania. *Edukacja*, 1, 6–23.

Materiały źródłowe

Zespołu Badań i Analiz Głównej Kwatery ZHP

- Czarnota, W. (1987). [analiza wyników badań empirycznych], Zdąbłarz, I. [konsultacje] *I. Prawo i przyrzeczenie harcerskie w działalności drużyn ZHP. II. Władze Hufca – propozycje zmian statutowych w zakresie ich funkcjonowania*. Warszawa: Zespół Badań i Analiz GK ZHP.
- Czarnota, W. (1988). *Kształcenie drużynowych. Opracowanie wyników ankiety ZBiA z lutego 1988 r.* Materiał Zespołu Badań i Analiz GK ZHP.

- Czarnota, W. (1989a). Drużynowy... powołanie formalność, pasja czy kłopot? Z badań przeprowadzonych przez Zespół Badań i Analiz GK ZHP. *Harcerstwo*, 6, 8–12.
- Czarnota, W. (1989b). Drużynowy... (II), w środowisku działania. *Harcerstwo*, 7, 21–29.
- Czarnota, W. (1989c). Drużynowy... (III). Przygotowanie do funkcji. *Harcerstwo*, 10–11, 10–15.
- Dąbrowski, Z. Sajak, G. *Wychowanie gospodarcze w drużynach ZHP (na podstawie wyników z badań empirycznych)*. Zespół Badań i Analiz GK ZHP, Warszawa 1987.
- Funkcjonowanie metodyki w drużynach ZHP. Informacja oparta na wynikach badań ZBiA GK. Materiał Zespołu Badań i Analiz GK ZHP.*
- Funkcjonowanie władz hufca i propozycje zmian statutowych w tym zakresie. Materiał Zespołu Badań i Analiz GK ZHP.*
- Informacja o wynikach badań na temat funkcjonowania metodyki w drużynach, Zespół Badań i Analiz GK ZHP, Problem węzłowy 11.4. (1990). *Harcerstwo*, 1–2, 29.
- Kowalski, J. M. (1988). Wychowanie gospodarcze w drużynach harcerskich. *Harcerstwo*, 7, 14–19.
- Kowalski, J. M. (1989). Przygotowanie do życia zawodowego w drużynach harcerskich. Wyniki badań. *Harcerstwo*, 10, 4–14.
- Narwicz, K. (1989). Drużynowi starszoharcerscy wobec problemów wychowania gospodarczego. *Harcerstwo*, 1, 30–33.
- Narwicz, K. *Załącznik 3. Wychowanie gospodarcze w drużynach starszoharcerskich*. Zespół Badań i Analiz GK ZHP.
- Sajak, G. (1990). Wychowanie ekologiczne w drużynach ZHP. *Harcerstwo*, nr 7–9, 9–22.
- Sajak, G. *Załącznik 1. Wychowanie gospodarcze w drużynach suchowch*. Zespół Badań i Analiz GK ZHP.
- Zdąbłarz, I. (1990). Zainteresowania suchów, harcerzy i harcerzy starszych a możliwości ich rozwoju w ZHP, Zespół Badań i Analiz GK ZHP, Problem węzłowy 11.4. *Harcerstwo*, 1–2, 29.
- Zdąbłarz, I. (red.), (1988). *Wychowanie ekologiczne w drużynach ZHP*. Warszawa: Zespół Badań i Analiz GK ZHP.

**Wydział Badań i Analiz Głównej Kwatery, (2003–2014?),
Zespół Analiz i Badań (2014–2015)⁴⁵**

Atrakcyjny program. (AAH2013; AAH2014)

Badanie GK – efektywność struktury GK.

Badanie wizerunku harcerstwa w Polsce.

Berkowska, M., Czajkowska, A., Kołodziejczyk, P., Mazurczak, J., Klepacz, R., Sikorska, J., Cabaj, W. (2015). *Raport z Arkusza Analizy Hufca 2014.*

Czy mundur ci się podoba?.

Dlaczego spadamy?.

Dobosz, P. (2005a). *Porównanie sytuacji ZHP w latach 1999 i 2005 na podstawie raportu z analizy realizacji „Strategii rozwoju ZHP w latach 1999–2007”, na dzień 15 lutego 2005 r.*

Dobosz, P. (2005b). *Raport z analizy realizacji „Strategii rozwoju ZHP w latach 1999–2007, na dzień 15 lutego 2005 r.*

Dobrze się spisać, informacje o spisie harcerskim 2003. (2003).

⁴⁵ Materiały udostępnione przez Piotra Kołodziejczyka w folderze „Archiwum WBiA GK ZHP” członkom Harcerskiego Instytutu Badawczego na zamkniętej platformie <https://gkzhp-my.sharepoint.com/>, październik 2017.

Drużynowych w sierpniu 2003 r. (2003).

Kawalec, M. (2005). *Hufce ZHP – zestawienie danych pomocne przy analizie stopnia realizacji Strategii rozwoju ZHP w latach 1999–2007.*

Kawalec, M., Klepacz, R. (2003), *Drużynowy. Czuwaj*, 10, 6–19.

Klepacz, R. (2004), *Analiza efektywności komend chorągwi. Wyniki badania przeprowadzonego wśród członków komend chorągwi, uczestników LAS 2004 i członków Głównej Kwatery ZHP.*

Klepacz, R. *Analiza porównawcza wybranych danych spisowych Związku Harcerstwa Polskiego.*

Klepacz, R. *Drużynowi 2003. Kilka liczb z badań przeprowadzonych na Zlocie.*

Klepacz, R. *Odpowiedź na pytanie „Dlaczego odchodzą” na Forum dyskusyjnym GK ZHP.*

Klepacz, R. *Rozwój liczebny organizacji.*

Klepacz, R. *Spis harcerski w hufcu.*

Klepacz, R. *Wnioski z seminarium, Strategic Leadership dyskusje o strukturze Region Europejski WAGGGS, Bruksela 3–6 czerwca 2004 r.* (2004).

Klepacz, R. *Wzrost liczebny.*

Klepacz, R. *Zaufanie do harcerstwa w marcu 2002 roku według badań CBOS. Analiza wyników.* (2022).

Kobiety i ryby – głosu nie mają!

Kołodziejczyk, K., Kołodziejczyk, P. (2005). *Zmiany metodyczne w ZHP.*

Koszt pierwszego roku w ZHP.

Marzec, B., Bartczak, M., Górniak, R., *Wizerunek Związku Harcerstwa Polskiego wśród grona pedagogicznego szkół podstawowych, gimnazjalnych i średnich na terenie Hufca ZHP Kra-ków-Podgórze i Olsztynka.*

Motywacja kadry.

Nie wolno wejść w tę grę.

Ogrocka-Klepacz, A. (2006a). *Analiza porównawcza chorągwi w latach 2004–2006.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006b). *Bohaterowie naszych środowisk.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006c). *Chorągiew Białostocka.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006d). *Chorągiew Dolnośląska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006e). *Chorągiew Gdańska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006f). *Chorągiew Kielecka.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006g). *Chorągiew Kujawsko-Pomorska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006h). *Chorągiew Krakowska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006i). *Chorągiew Lubelska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006j). *Chorągiew Łódzka.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006k). *Chorągiew Mazowiecka.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006l). *Chorągiew Opolska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006m). *Chorągiew Podkarpacka.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006n). *Chorągiew Stołeczna.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006o). *Chorągiew Śląska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006p). *Chorągiew Warmińsko-Mazurska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006r). *Chorągiew Wielkopolska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006s). *Chorągiew Zachodnio-Pomorska.*

Ogrocka-Klepacz, A. (2006t). *Chorągiew Ziemi Lubuskiej.*

Ogrocka-Klepacz, A., Zwolińska, M. (2006). *Jakie Czuwaj?*

Postrzeżenie ZHP przez dorosłych.

Przepisy ZHP a przepisy państwowe.

- Raport do Czuwaj.*
- Raport z Arkusza Analizy Hufca 2013. (2014).*
- Stan liczebny ZHP na podstawie spisu 2005 r. (2006).*
- Stan liczebny ZHP na podstawie spisu 2006 r. (2007).*
- Streszczenie raportu z analizy realizacji „Strategii rozwoju ZHP w latach 1999–2007”, na dzień 15 lutego 2005 r. (2005).*
- Wartości harcerskie i wartości otoczenia.*
- Wais, K. (2003). *Analiza porównawcza wybranych danych spisowych ZHP.* Rzeszów.
- Wais, K. (2004a). *Ocena efektywności działań komend chorągwi ZHP.* Raport z Badań. Rzeszów.
- Wais, K. (2004b). *Ocena efektywności struktur ZHP.* Raport z wywiadów grupowych.
- Wais, K. (2005). *Omnibus 2005. Raport z badania ankietowego przeprowadzonego na II Ogólnopolskim Zlocie Drużynowych (bez modułu wartości).*
- Wais, K. *Analiza wizerunku ZHP wśród nauczycieli.*
- Wartości harcerskie i wartości otoczenia.*
- Wójcicka, A., Czajkowska, A., Kołodziejczyk, P., Wilk, J. Aster, *Raport z badania wartości i konotacji harcerskich wśród członków ZHP.*
- Wywiad z Rafałem Klepaczem na temat działalności WBIA.*
- Zapisy wywiadów grupowych przeprowadzonych na LAS w Gorzowie w październiku 2004 r. w ramach badania dotyczącego oceny struktur ZHP.*
- Zestawienia tabelaryczne Arkuszy Analizy Hufca.*
- Zestawienie tabelaryczne badania drużynowych, „Bratek” (2015).*

Inne

- Arkusze Analizy Hufca. (2013).
- Arkusze Analizy Hufca. (2014).
- Czarnota, W. (2022). *Relacja przesłana mailem 10.01.2022 r. i wywiad przeprowadzony 7.01.2022 w Warszawie.*
- Dokumenty Wydziału Analiz i Badań Głównej Kwatery.
- Gieniusz, A. M. (2017). *Informacja przesłana mailem, w dniu 19 października 2017 r., w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 18 października 2017 r., do członków WBIA, o zweryfikowanie opracowanego materiału.*
- <http://badania.zhp.pl/index.php/Ekipa.html> (dostęp: 10.04.2022).
- Jędrzejczak, H. A. (2022). *Relacja i informacje przesłane drogą mailową w dniach 16–18. 06.2022 r. w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 16 maja 2022 r., do członków WBIA, o zweryfikowanie opracowanego materiału.*
- Klepacz, R. (2022). *Relacja i informacje przesłane drogą mailową w dniach 16–18. 06.2022 r. w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 16 maja 2022 r., do członków WBIA, o zweryfikowanie opracowanego materiału.*
- Krajowa Konferencja Instruktorów. (1990).* Warszawa: Kształcenie i Metodyka, KiM, Wydział GK ZHP.
- Kołodziejczyk, P. (2017). *Relacja przesłana mailem, w dniu 22 października 2017, w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 15 października 2017 r., o zweryfikowanie opracowanego materiału.*
- Kołodziejczyk, P. (2022). *Relacja i informacje przesłane drogą mailową w dniach 16–18. 06.2022 r. w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 16 maja 2022 r., do członków WBIA, o zweryfikowanie opracowanego materiału.*

- Plan Pracy Wydziału Badań i Analiz GK ZHP na lata 2006–2007.* (2006). Dokument przesłany mailem przez Anna Michalinę Gieniusz, w dniu 19 października 2017, w odpowiedzi na moją prośbę wystosowaną 18 października 2017 r. do członków WBIA, o zweryfikowanie opracowanego materiału.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.2/2003, z 22 lutego 2003 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2003), 1.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.4/2006, z 20 marca 2006 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2006), 3–5.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.11/2011, z 30 października 2011 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2011), 10.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.3/2013, z 30 kwietnia 2013 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2013), 4.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.2/2014, z 31 marca 2014 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2014), 3.
- XXXVII (79) nr 1 z 2016. <https://gkzhp.sharepoint.com/sites/dokumenty/zhp/>, 23.04.2021.
- Rozkaz Naczelnika ZHP L.2/2016, z 31 stycznia 2016 r. W: *Wiadomości Urzędowe ZHP*, 1, <https://gkzhp.sharepoint.com/sites/dokumenty/zhp/>, 23.04.2021.
- Sobkowiak, U. (1996). Porządkowanie wiedzy o harcerstwie. Propozycje i rozstrzygnięcia. *Zeszyty Naukowe Wyższej Szkoły Pedagogicznej w Bydgoszczy, Studia Pedagogiczne*, 24, 77–86.
- Sprawozdanie Naczelnika ZHP i Głównej Kwatery ZHP za okres 31 marca 1989–5 grudnia 1990* (1990). Bydgoszcz
- Sprawozdanie Naczelnika i Głównej Kwatery ZHP za okres grudzień 2001–grudzień 2005.* (2005) Warszawa.
- Sprawozdanie Naczelnika i Głównej Kwatery ZHP za okres od grudnia 2005 do września 2007.* (2007) Warszawa.
- Sprawozdanie Naczelnika i Głównej Kwatery ZHP za okres od grudnia 2013 r. do grudnia 2017.* (2017). Warszawa.
- Sprawozdanie Rady Naczelnej ZHP, za lata 1985–1989.* (1989). Warszawa.
- Uchwała Głównej Kwatery ZHP nr 118/2004 z dnia 31 sierpnia 2004 r. w sprawie zatwierdzenia arkusza analizy hufca W: *Wiadomości Urzędowe ZHP* (2004), 6, s. 3–19.
- Uchwała nr 58 Rady Naczelnej ZHP z dnia 25.03.1990 w sprawie systemu stopni instruktor-skich, <https://gkzhp-my.sharepoint.com/> (dostęp: 10.04.2022).